

POSTANOWIENIE

Dnia 27 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Puskarski (przewodniczący)

SSN Jacek Błaszczak (sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

Protokolant Klaudia Binienda

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Grzegorza Krysmanna,
w sprawie **P. H.**

w przedmiocie zwrotu kosztów obrony z wyboru

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 27 listopada 2020 r.,

kasacji, wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego, na
niekorzyść

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 22 czerwca 2018 r., sygn. akt II AKz (...),

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w Ś.

z dnia 22 maja 2018 r., sygn. akt III K (...),

postanowił:

- 1. umorzyć postępowanie kasacyjne;**
- 2. obciążyć Skarb Państwa kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

P. H. został oskarżony o to, że: w dniu 9 sierpnia 2013 r. w W., woj. (...), działając wspólnie i w porozumieniu z G. K., jako funkcjonariusz publiczny, będąc policjantem, nie dopełnił obowiązku, czym działał jednocześnie na szkodę interesu

publicznego w postaci przestrzegania ładu i porządku prawnego, jak też prywatnego, w ten sposób, że po faktycznym zatrzymaniu P. G. jako sprawcy wykroczenia, nie sporządził protokołu zatrzymania jego osoby, a następnie przekroczył swoje uprawnienia w trakcie wykonywania czynności służbowych w stosunku do P. G. w budynku Komisariatu V Policji i wziął udział w jego pobiciu, narażając go na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, poprzez zadawanie kopnięć i uderzeń pięścią, czym spowodował u P. G. liczne obrażenia ciała w obrębie głowy w okolicy czołowo-oczodołowej lewej i jarzmowej lewej, sińców na bocznej lewej ścianie klatki piersiowej połączonych z obrzękiem i obfitym wylewem krwawym w tkankach miękkich tej okolicy, złamaniem dwóch żeber XI i XII, dwumiejscowym pęknięciem śledziony, masywnym krwotokiem do jamy brzusznej, które skutkowały jego zgonem, tj. o czyn z art. 158 § 3 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Sąd Okręgowy w Ś., wyrokiem z dnia 31 października 2017 r., sygn. akt III K (...), przyjmując, iż P. H. wziął udział w pobiciu P. G. wspólnie i w porozumieniu z nieustaloną osobą, uznał go za winnego popełnienia zarzuconego czynu i wymierzył mu na podstawie art. 158 § 3 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. karę 5 lat pozbawienia wolności oraz orzekł wobec niego na podstawie art. 41 § 1 k.k. zakaz zajmowania stanowiska funkcjonariusza Policji na okres 10 lat.

Wskutek apelacji wniesionej przez obrońcę oskarżonego Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z dnia 14 marca 2018 r., sygn. akt II AKa (...), zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uniewinnił P. H. od popełnienia zarzuconego mu czynu. Utrzymał zaś w mocy wskazany wyrok Sądu Okręgowego w Ś. w części uniewinniającej oskarżonego G. K. od popełnienia zarzuconego mu czynu z art. 158 § 3 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Rozstrzygnięcie zapadło w postępowaniu ponownym. Uprzednio, wyrokiem Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 26 października 2016 r., sygn. akt III K (...), P. H. również został uniewinniony, przy czym skutek apelacji wniesionych przez oskarżyciela publicznego i posiłkowego Sąd Apelacyjny w (...) uchylił to orzeczenie na mocy wyroku z dnia 27 lutego 2017 r., sygn. akt II AKa (...) i przekazał sprawę Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W dniu 22 maja 2018 r. Sąd Okręgowy w Ś., uwzględniając w tym zakresie wnioski obrońcy z dnia 24 kwietnia 2018 r., wydał postanowienie o sygn. akt III K (...), i na podstawie art. 626 § 2 k.p.k., art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz § 11 ust. 1 pkt 2, ust. 2 pkt 5, § 15 ust. 1 i ust. 3 pkt 3 i 4, § 17 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800. zm. Dz. U. z 2016 r., poz. 1668) - zasądził od Skarbu Państwa na rzecz P. H., występującego w sprawie z obrońcą z wyboru adw. E. L. z Kancelarii Adwokackiej w Ś., kwotę 33.210 zł, tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z wyboru P. H. w postępowaniu przygotowawczym Prokuratury Okręgowej w Ś. (sygn. akt V Ds. (...)), na rozprawach przed Sądem Okręgowym w Ś. (sygn. akt III K (...) i III K (...)) oraz na rozprawach przed Sądem Apelacyjnym w (...) (sygn. akt II AKa (...) i II AKa (...)).

Postanowienie w zakresie przyznanych od Skarbu Państwa kosztów zostało w całości zaskarżone przez prokuratora na niekorzyść P. H..

W środku odwoławczym skarżący zarzucił:

I.błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na treść zaskarżonego postanowienia, polegający na błędnym przyjęciu, że P. H. rzeczywiście poniósł w przedmiotowej sprawie koszty obrony z wyboru w kwocie 33.210 zł, podczas gdy wnioskodawca okoliczności tej nie udowodnił;

II.obrazę przepisów prawa procesowego, która miała wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, a to przepisu art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k., art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz § 15 ust. 3 pkt 1, 3 i 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.) poprzez błędne przyjęcie, że zawnioskowana przez obrońcę P. H. kwota 33.210 złotych jest wydatkiem uzasadnionym, podczas gdy:

a.wnioskodawca zażądał przyznania kosztów wynagrodzenia za udział obrońcy w większej ilości rozpraw przed Sądem I instancji, niż faktycznie odbyły się w tej sprawie,

b.wnioskodawca zażądał pokrycia także naliczonego podatku od towarów i usług - mimo, że zwrot takiego wydatku z tytułu świadczenia usługi z wyboru nie jest przewidziany przepisami rozporządzeń w sprawie opłat za czynności adwokackie i w związku z tym nie przysługuje.

c.uwzględniając faktyczny nakład pracy obrońcy w sprawie oraz stopień jej zawichości podmiotowo-przedmiotowej oraz stawki za świadczenie usług obrony na lokalnym rynku, kwota wynagrodzenia obrońcy w wysokości 33.210 zł w świetle zasad doświadczenia życiowego jest rażąco wysoka i z tego względu niezasadna.

Podnosząc tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez nieuwzględnienie wniosku obrońcy P. H. o zwrot wydatków z tytułu ustanowienia w sprawie obrońcy z wyboru.

Po rozpoznaniu zażalenia Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z dnia 22 czerwca 2018 r., sygn. II AKz (...), utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie.

Kasację od tego prawomocnego postanowienia Sądu odwoławczego wywiódł Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny, który zarzucił rozstrzygnięciu:

I.rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisów prawa procesowego - art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k., polegające na przeprowadzeniu nienależytej kontroli odwoławczej zarzutu obrazy przepisów art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k., art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz § 15 ust. 3 pkt 1, 3 i 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.), w następstwie czego doszło do wyrażenia błędnego poglądu, iż uiszczony przez oskarżonego podatek VAT związany z zawarciem umowy o usługi adwokackie w postaci obrony z wyboru, jest wydatkiem mającym charakter uzasadniony w rozumieniu przepisu art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. i w sytuacji przewidzianej w art. 632 pkt 2 k.p.k. wchodzi w skład kosztów procesu ponoszonych przez Skarb Państwa, o ile łączna wysokość tak ukształtowanych wydatków poniesionych przez oskarżonego z tytułu pomocy prawnej z wyboru nie przekroczy sześciokrotności stawki minimalnej określonej w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800, ze zm.);

II. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k., poprzez nierozpoznanie zarzutu obrazy przepisów art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k., art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz § 15 ust. 3 pkt 1, 3 i 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.) w części dotyczącej kwestii

zasądzenia od Skarbu Państwa kosztów wynagrodzenia za udział obrońcy w większej liczbie rozpraw przed Sądem I instancji, niż faktycznie się odbyły.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ś.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniesiona na niekorzyść P. H. kasacja nie mogła zostać rozpoznana.

Wprawdzie w chwili jej złożenia, na podstawie art. 521 § 1 k.p.k., w dniu 12 czerwca 2019 r. była ona prawnie dopuszczalna, gdyż dotyczyła prawomocnego orzeczenia sądu kończącego postępowanie (tu: w przedmiocie rozstrzygnięcia o kosztach ustanowienia przez oskarżonego obrońcy z wyboru w toku prowadzonego przeciwko niemu postępowania karnego) i wniesiona została z zachowaniem terminu określonego w art. 524 § 3 k.p.k., jednakże - wobec okoliczności, które ujawniły się po jej wniesieniu, rozpoznanie nadzwyczajnego środka zaskarżenia stało się bezprzedmiotowe.

Przypomnieć należy, że podstawą faktyczną dochodzonego przez oskarżonego P. H. roszczenia był zapadły w stosunku do niego wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 marca 2018 r., sygn. akt II AKa (...), zmieniający wyrok Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 31 października 2017 r., sygn. akt III K (...). Jak wskazano Sąd Apelacyjny uniewinnił P. H. od popełnienia zarzucanego mu czynu określonego w art. 158 § 3 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Jednocześnie w wyroku tym Skarb Państwa obciążony został kosztami procesu.

Podstawę prawną rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku złożonego w imieniu oskarżonego w dniu 24 kwietnia 2018 r. przez jego obrońcę adw. E. L. stanowiły przepisy art. 632 pkt 2 k.p.k. (w razie uniewinnienia oskarżonego koszty procesu ponosi w sprawach z oskarżenia publicznego Skarb Państwa) oraz art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. (do kosztów procesu należą uzasadnione wydatki stron, w tym z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy) – wniosek k. 2466 – 2469, tom XIII.

Wskazany powyżej stan faktyczny uległ jednak zmianie. Nastąpiło to w dniu 24 września 2019 r., kiedy to Sąd Najwyższy wydanym w tym dniu wyrokiem, sygn. akt V KK 304/18, uwzględniając kasację wniesioną przez Prokuratora Okręgowego w Ś. na niekorzyść oskarżonego P. H. oraz drugiego z oskarżonych w tej sprawie G. K.,

uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 marca 2018 r., sygn. akt II AKa (...) i sprawę przekazano do ponownego rozpoznania temu Sądowi w postępowaniu odwoławczym.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 10 marca 2020 r., sygn. akt II AKa (...), zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 31 października 2017 r., sygn. akt III K (...), w odniesieniu do P. H. w punkcie I w ten sposób, że słowo „nieustaloną” zastąpił słowem „inną” i ponadto ustalił, że pokrzywdzony P. G. doznał obrażeń okolicy czołowo-oczodołowej i jarzmowej lewej. W pozostałym zakresie wobec P. H. zaskarżony wyrok skazujący został utrzymany w mocy. Natomiast w stosunku G. K. sprawę tego oskarżonego przekazano do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ś. (k. 2648, tom XIV).

Od powyżej opisanego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...), sygn. akt II AKa (...), została wniesiona przez obrońcę skazanego kasacja do Sądu Najwyższego (k.2744 – 2752, tom XV). Został nadany jej procesowy bieg (zarządzenie - k. 25 akt sygn. V KK 465/20 Sądu Najwyższego), nie została jednak jeszcze rozpoznana.

Oczywiste jest, wobec wskazanych wyżej zaszłości, że P. H. pozostaje obecnie osobą prawomocnie skazaną za popełnienie przestępstwa zakwalifikowanego m. in. z art. 158 § 3 k.k.

Należy stwierdzić, że w obrocie prawnym w odniesieniu do P. H. przestał funkcjonować prawomocny wyrok uniewinniający (wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 marca 2018 r., sygn. akt II AKa (...)), a w konsekwencji również zawarte w nim rozstrzygnięcie co do obciążenia Skarbu Państwa kosztami procesu w oparciu o przepis art. 632 pkt 2 k.p.k.

Nie ulega też wątpliwości, że wydane w tej sprawie - na podstawie art. 626 § 2 k.p.k. – postanowienie przez Sąd Okręgowy, dotyczące orzeczenia o wysokości należnych oskarżonemu uzasadnionych wydatków z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy (art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k.) miało charakter akcesoryjny wobec zasadniczego orzeczenia – wskazanego wyroku uniewinniającego i zawartego w nim rozstrzygnięcia o obciążeniu Skarbu Państwa kosztami procesu. Postanowienie Sądu *a quo*, utrzymane w mocy zaskarżonym kasacją Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego postanowieniem Sądu Apelacyjnego, określało wyłącznie wysokość należnych oskarżonemu wydatków, ponieważ

kwestia faktycznej i materialnoprawnej podstawy dochodzonego roszczenia została przesądzona we wcześniejszym orzeczeniu merytorycznym.

Skoro więc przestało funkcjonować w obrocie prawnym orzeczenie kończące postępowania, o którym mowa w art. 626 § 1 k.p.k., to również postanowienie wydane na podstawie art. 626 § 2 k.p.k., jako mające wyłącznie wskazany charakter akcesoryjny w stosunku do pierwotnego orzeczenia, utraciło swój byt prawny. W efekcie w aktualnym stanie procesowym sprawy przestał istnieć substrat zaskarżenia.

Ujawniona w toku postępowania kasacyjnego sytuacja skutkuje natomiast niewątpliwie powstaniem po stronie Skarbu Państwa roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia w oparciu o przepis art. 410 § 2 k.c. (bezpodstawne wzbogacenie), w razie spełnienia się ku temu relewantnych podstaw faktycznych. Jest to w tym wypadku kondykcja (*condictio*) polegająca na odpadnięciu podstawy prawnej świadczenia. Pierwotne świadczenie miało bowiem podstawę prawną (w prawomocnym wyroku uniewinniającym oraz zawartym w nim orzeczeniu o obciążeniu Skarbu Państwa kosztami procesu). Podstawa taka odpada jednak w szczególności w wypadku, gdy dochodzi do uchylecia przez Sąd Najwyższy wyroku uniewinniającego (w zakresie tzw. skarg kondykcyjnych, w tym przypadku *condictio causa finita* - por. Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz, red. J. Pietrzykowski, Legalis 2020, w tym uwagi do art. 410 - pkt III. „Odpadnięcie podstawy świadczenia”).

Uwzględniając powyższe, a więc braku przedmiotu zaskarżenia, postępowanie kasacyjne należało umorzyć, a jego kosztami, w tym wydatkami, stosownie do treści art. 638 k.p.k., obciążyć Skarb Państwa.